

УДК 351.773

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.4.5>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мельниченко О. А. – доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківського національного медичного університету

ORCID: 0000-0001-5021-9025

Scopus Author ID: 57218345898

Овчарова Ж. М. – заступник начальника Департаменту охорони здоров'я
Харківської обласної державної адміністрації

ORCID: 0000-0002-1729-6325

Не слід зневажати існуючими досягненнями медичної реформи: покращання фінансових можливостей комунальних некомерційних підприємств за рахунок автономізації та комерціалізації, збільшення частки приватного сектора, упорядкування логістики пацієнтів між ланками сфери охорони здоров'я тощо. Більше за те, вкрай важливо зберегти динаміку позитивних змін, але для цього необхідне подальше зміцнення ресурсного потенціалу й підвищення ефективності/результативності його використання в цій сфері національної економіки. Надбанням вітчизняної науки є наступні результати досліджень: уточненню сутності понять за даною проблематикою; еволюція моделей охорони здоров'я і публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки; інституціональне та інституційне забезпечення цього процесу; механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я; узагальнення методик моніторингу, а також критеріїв і показників оцінювання результатів публічного управління розвитку сфери охорони здоров'я; проміжні результати медичної реформи в Україні, а також проблеми у цій царині; виокремлено для подальшої адаптації до умов України передовий світовий досвід щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я; удосконалено механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. З урахуванням викликів сьогодення, одна з наступних тем («Публічне управління подальшим розвитком сфери охорони здоров'я», «Організаційно-правовий механізм публічного управління сприяння розширенню приватного сегменту сфери охорони здоров'я України», «Організаційно-економічний механізм публічного управління матеріально-технічним забезпеченням розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я», «Комплексний механізм публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я України в умовах загрози військовій агресії») стане предметом власного дисертаційного дослідження. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

Ключові слова: публічне управління, охорона здоров'я, розвиток, наукові дослідження.

Melnychenko O. A., Ovcharova Zh. M. Public management of health care development as a subject of scientific research

One should not ignore the achievements of the medical reform thus far: improvement of financial capabilities of communal non-commercial enterprises due to autonomisation and commercialisation, increase in the share of the private sector, streamlining of patient logistics between the links of the health care industry, etc. Moreover, it is crucial to maintain the dynamics of positive changes, but this requires further strengthening of resource capacity and increasing the efficiency/effectiveness of its use in this segment of the national economy. Domestic science boasts the following research findings: clarification of the essence of the concepts on the given subject matter; evolution of the health care models and public management of the development of this segment of the national economy; institutional and legal support of this process; mechanisms of public management of health care development; generalisation of monitoring methods as well as criteria and indicators for assessing the results

of public management of health care development; interim results of the medical reform in Ukraine as well as problems in this area; best global practices for the continuous development of the health care sector chosen for further adaptation to the conditions of Ukraine; improvement of the mechanisms of public health care management. Taking into account today's challenges, one of the following topics («Public management of the continuous health care development», «Organisational and legal mechanism of public management to promote the development of private health care in Ukraine», «Organisational and economic mechanism of public management of the material and technical supply for the development of domestic health care», «Holistic mechanism of public management of health care development in Ukraine under the threat of military aggression») will be the subject of its own research. Further scientific research should be devoted to the development of theoretical provisions and practical recommendations aimed at improving the public management of health care development.

Key words: public management, public health, development, scientific research.

Постановка проблеми. Спадкові та набуті захворювання, травми, вік, шкідливі звички й інші негаразди можуть спричинити погіршення здоров'я людей. Для «виправлення ситуації» дехто обмежується самолікуванням, але більшість, все ж, звертається до фахівців сфери охорони здоров'я за медичною допомогою/послугами. Проте більшість населення не може похизуватись гарним здоров'ям, а підприємства сфери охорони здоров'я – належним ресурсним забезпеченням та якістю доступної медичної допомоги/послуг. Означене є свідченням існуючих недоліків не лише адміністративного менеджменту підприємств сфери охорони здоров'я, а й публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки. Проте не слід зневажати існуючими досягненнями медичної реформи: покращання фінансових можливостей комунальних некомерційних підприємств за рахунок автономізації та комерціалізації, збільшення частки приватного сектора, упорядкування логістики пацієнтів між ланками сфери охорони здоров'я тощо. Більше за те, вкрай важливо зберегти динаміку позитивних змін, але для цього необхідне подальше зміцнення ресурсного потенціалу й підвищення ефективності/результативності його використання в цій сфері національної економіки. Таке багаторівневе та комплексне завдання потребує належного публічного управління, а з тим – наукового обґрунтування цим процесом. Означене, зрештою, й обумовлює актуальність даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічний фундамент розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я закладено науковцями різних шкіл, чий дисертаційні дослідження були присвячено особливостям формування та реалізації державної політики (І. Вошко, І. Жалінська, М. Кіпіані, А. Кланца, Н. Кризина, В. Лещенко), державного управління (Н. Авраменко, В. Григорович, Я. Радиш, Н. Рингач, О. Скрипник, О. Устимчук), державного регулювання (Л. Дешко, Д. Карамішев, Н. Мезєнцева, В. Шевчук) та/чи публічного адміністрування (І. Ізраєла) у цій сфері національної економіки загалом.

Теоретичним і практичним аспектам впливу держави на розвиток окремих форм власності (С. Антонюк, Л. Буравльов, Л. Обуховська) та сегментів сфери охорони здоров'я (С. Богданов, Т. Гутор, О. Лучинська, Т. Мазур, Н. Марчук, Л. Матюха, М. Новицька, Л. Оппельд, О. Штогрин), ресурсне забезпечення цієї сфери (А. Беліченко, О. Виноградов, В. Долот, Р. Картавцев, Е. Ковжарова, С. Кошова, М. Шевченко), покращання якості медичної допомоги/послуг (І. Берлінець, О. Гаврилюк, Ю. Котляревський, З. Надюк, О. Рожко, М. Хобзей, О. Яремчук), забезпечення прав пацієнтів (Т. Грузсва, О. Козаченко, Г. Муляр), особливостям проведення медичної реформи (С. Вовк, Д. Джафарова, Я. Пітко, В. Рудий, В. Шевцов, А. Шипко).

Окремі елементи механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я представлені у наукових дослідженнях К. Дейниховська, В. Карлаш, Г. Медяник, А. Миронов, І. Паращич, В. Прасол, І. Рожкова, О. Савкіна, Д. Турчак, І. Фартук, О. Худоба, О. Худошина, Т. Чеканова, Л. Шостак та ін.

Також наявні численні публікації у наукових фахових виданнях за даною проблематикою. Так, зокрема, І. Солоненко, Л. Сабліна, Л. Єна «обґрунтували напрями вдосконалення публічного управління, організації та фінансування, підготовки керівних кадрів у сфері охорони здоров'я України відповідно до розвитку соціальних норм, стандартів і суспільних очікувань» [6]. С. Книшем наголошено на «важливості забезпечення медичних прав громадян під час реалізації реформи системи охорони здоров'я; зроблено висновок про ефективність реформи та її відповідність позитивному досвіду країн ЄС» [2]. О. Ніколюк, В. Бондар, Н. Цветкова «обґрунтували напрями вдосконалення системи публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я України» [4]. Науковці «також дослідили результати медичної реформи в Україні й запропонувати концептуальні підходи до вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я» [7]. Д. Рябець сформулював «концептуальні засади стратегічного управління сферою охорони здоров'я» [5]. О. Миколенко «проаналізувала різні наукові підходи стосовно визначення ефективності публічного управління в сфері охорони здоров'я» [3]. А. Бакаєм проведено «теоретичне обґрунтування структурно-організаційного забезпечення якісних трансформацій у системі охорони здоров'я, наголошено на необхідності подальшого розвитку загальної системи медичного забезпечення зі збереженням безпекової складової на засадах єдиного медичного простору та її інтеграції в загальнодержавну систему охорони здоров'я» [1].

Відаючи належне напрацюванням науковців, слід наголосити увагу на необхідності продовження наукових розвідок за даною проблематикою, оскільки слід забезпечити наукове обґрунтування заходів по збереженню наявних позитивних тенденцій і належного реагування на нові загрози та можливості, що впливають на розвиток сфери охорони здоров'я.

Постановка завдання. Метою статті є огляд сучасного стану наукових розробок щодо публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. Для досягнення цієї мети слід вирішити такі завдання: 1) проаналізувати зміст дисертацій і фахових публікацій, присвячених діяльності органів публічного управління по забезпеченню розвитку сфери охорони здоров'я; 2) виокремити недостатньо опрацьовані аспекти цієї проблематики як предмет власного дисертаційного дослідження.

Матеріали та методи дослідження. Вихідною базою є дисертаційні дослідження та фахові публікації провідних науковців, які досліджували особливості публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. Застосовано комплексний підхід, а також на емпіричному та теоретичному рівнях використано наступні методи: *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і формування висновків; *порівняльного аналізу* – для дослідження напрацювань провідних науковців, присвячених особливостям публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Проведені узагальнення змісту дисертацій і фахових публікацій за даною проблематикою дозволяють стверджувати, що вітчизняні науковці зосередили свою увагу на такому:

– уточненню сутності понять «державне регулювання сфери охорони здоров'я» (Ю. Бережна, З. Гладун, В. Карлаш, Н. Мезенцева, В. Пашков), «державне

управлінням охороною здоров'я» (Я. Радиш, В. Шевцов), «державна політика в галузі охорони здоров'я» (Н. Кризіна, Я. Радиш), тим самим акцентуючи увагу на провідній ролі органів державного управління, хоча сфера (а не галузь) економіки України вкрай чутлива до впливу органів публічного управління; наявні поодинокі артикуляції на необхідність його розвитку (О. Мельниченко, Н. Удовиченко, О. Штогрин); варте уваги тлумачення, згідно з яким «публічне управління розвитком сфери охорони здоров'я – відкритий (у межах власних і делегованих повноважень) вплив на взаємодію у ланцюгу «органи публічного управління – медичні заклади та їхній персонал – пацієнти та їхні родичі – постачальники необхідних ресурсів» задля узгодження їхніх інтересів і максимізації вигод» [8, с. 31];

– еволюції моделей охорони здоров'я (А. Кланца, В. Кучеренко) та публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки (В. Карлаш, О. Клименко, Н. Мезенцева, Я. Радиш), тим самим створюючи передумови для її вдосконалення;

– узагальненню інституціонального (Н. Авраменко, О. Вашев, Б. Галайчук, З. Гладун, К. Дейниховська, В. Карлаш, Н. Кирпишин, Ж. Кравченко, О. Мазурок, Л. Оппельд, І. Рожкова, О. Худоба, О. Штогрин) й інституційного забезпечення (Т. Авраменко, О. Дорошенко, А. Горошко, В. Князевич, О. Коваленко, Л. Оппельд, О. Худоба, М. Шевченко) розвитку сфери охорони здоров'я України, тим самим конкретизуючи перелік органів публічної влади, які впливають на суб'єктів господарювання цієї сфери, а також «правила гри», яких ті мають дотримуватись;

– формалізації принципів (В. Карлаш, А. Кланца, В. Лексин, В. Лехан, Г. Медяник, Г. Слабкий, М. Шевченко), функцій (В. Карлаш), складових (Б. Галайчук, К. Дейниховська, Ю. Котляревський, В. Москаленко, В. Шевцов, Н. Шульга), мети (Т. Грузева, В. Карлаш, Н. Кризіна), цілей (Ю. Бережна), пріоритетів (А. Кланца, Н. Кризіна, В. Москаленко) та завдань (Р. Грицко, А. Кланца, В. Рудий, С. Савост'янова, О. Худоба) публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я, які мають змінюватись під впливом структурних зрушень в країні;

– характеристиці механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я: адміністративного (В. Григорович), економічного (Д. Карамішев, Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш), інституційного (І. Фуртук), інформаційного (В. Григорович), медичні (Л. Ляховченко, О. Поживілова, Я. Радиш), мотиваційного (Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Я. Радиш), організаційного (Л. Буравльов, В. Григорович, Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш, І. Рожкова), політичного (Д. Карамішев, Л. Ляховченко, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш), правового (А. Беліченко, Л. Буравльов, В. Григорович, Д. Карамішев, Н. Кризіна, Л. Ляховченко, Л. Оппельд, Я. Пітко, О. Поживілова, Т. Попченко, Я. Радиш, В. Шульга), соціального (Д. Карамішев, Л. Ляховченко, О. Поживілова, Я. Радиш), термінологічного (Л. Ляховченко, О. Поживілова, Я. Радиш), фінансового (Н. Авраменко, Т. Авраменко, В. Григорович, Г. Медяник, І. Рожкова); адміністративно-правового (В. Григорович), інноваційно-логістичного (В. Карлаш), організаційно-економічного (Н. Авраменко, В. Григорович, Ю. Котляревський), організаційно-правового (О. Ушакова, І. Фуртук), ресурсно-кадрового (В. Карлаш), фінансово-економічного (Т. Авраменко, В. Лещенко, І. Фуртук); комплексного (В. Григорович, Р. Грицко, Д. Карамішев, В. Карлаш, Я. Пітко, В. Шевцов); хоча наведені механізми почасти «пов'язують» з державною політикою (державним управлінням/регулюванням), але на практиці вони можуть застосовуватися (здебільшого, одночасно у певній комбінації) уповноваженими органами публічного управління;

– узагальненню методик моніторингу (В. Карлаш, А. Кланца), а також критеріїв (В. Шевцов) і показників (В. Карлаш, А. Кланца) оцінювання результатів публічного управління розвитку сфери охорони здоров'я;

– аналізу проміжних результатів медичної реформи в Україні (С. Вовк, В. Долот, В. Карлаш, А. Кланца, Н. Кризина, Я. Пітко, Т. Попченко, І. Фуртук, О. Худоба, О. Штогрин, О. Яремчук), а також виявленню проблем (Т. Авраменко, Н. Дутко, М. Заколюдажна, В. Карлаш, А. Кланца, Н. Кризина, В. Лехан, Н. Рингач, Г. Слабкий, О. Худоба, М. Шевченко, О. Штогрин, О. Яремчук), що, з одного боку, унеможливають отримання повною мірою бажаних результатів, а з іншого – розробки пропозицій по їх вирішенню (ліквідації чи, хоча б, мінімізації негативних ефектів) та покращанню наявної ситуації у цій царині;

– виокремленню для подальшої адаптації до умов України передового світового досвіду щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я (G. George, U. Giedion, A. Glassman, O. Hutsaliuk, D. Kartsyhin, N. Klein, L. Larsen, M. Lewis, J. Olesen, T. Pallesen, J. Roerich, Yu. Sakuma, P. Smith, D. Stone, O. Storozhuk, K. Vrangbæk, O. Zaiarniuk, Ya. Zhovnirchuk);

– удосконаленню механізмів публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я (Н. Авраменко, О. Виноградов, В. Григорович, Д. Карамішев, А. Кланца, В. Пашков, І. Фуртук, В. Шевчук, А. Шипко, О. Штогрин), у т.ч. за рахунок: перерозподілу повноважень між органами публічного управління (Г. Медяник, І. Рожкова, В. Шевцов), продовження медичної реформи (В. Григорович, К. Дейниховська, А. Кланца, В. Шевцов), добровільного проходження державної акредитації, удосконалення порядку ліцензування господарської діяльності (В. Шевцов), модернізації системи обов'язкового медичного страхування (Г. Медяник, О. Мордвінов, М. Сердюк), фінансування (О. Виноградов), регулювання ціноутворення в сфері охорони здоров'я (В. Долот, В. Шевцов), забезпечення реалізації прав пацієнтів на охорону здоров'я (Г. Муляр), запровадження сучасного інформаційного забезпечення функціонування сфери охорони здоров'я (І. Фуртук), сприяння посиленню добросовісної конкуренції на ринку медичних послуг (Ю. Котляревський), обґрунтування стратегічних напрямів попередження й ліквідації загроз соціальній безпеці у сфері громадського здоров'я (А. Кланца), сприяння розвитку недержавного сектора сфери охорони здоров'я (зокрема, КНП) (В. Прасол) тощо.

Висновки. Надбанням вітчизняної науки є наступні результати досліджень: уточненню сутності понять за даною проблематикою; еволюція моделей охорони здоров'я та публічного управління розвитком цієї сфери національної економіки; інституціональне та інституційне забезпечення цього процесу; механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я; узагальнення методик моніторингу, а також критеріїв і показників оцінювання результатів публічного управління розвитку сфери охорони здоров'я; проміжні результати медичної реформи в Україні, а також проблеми у цій царині; виокремлено для подальшої адаптації до умов України передовий світовий досвід щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я; виокремлено для подальшої адаптації до умов України передового світового досвіду щодо подальшого розвитку сфери охорони здоров'я; удосконалено механізми публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я. З урахуванням викликів сьогодення, одна з наступних тем («Публічне управління подальшим розвитком сфери охорони здоров'я»), «Організаційно-правовий механізм публічного управління сприяння розширенню приватного сегменту сфери охорони здоров'я України», «Організаційно-економічний механізм публічного управління матеріально-технічним забезпеченням розвитку вітчизняної сфери охорони здоров'я»,

«Комплексний механізм публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я України в умовах загрози військовій агресії») стане предметом власного дисертаційного дослідження. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення публічного управління розвитком сфери охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бакай А.Є. Міжвідомча взаємодія як інструмент публічного управління галуззю охорони здоров'я в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 10. С. 29–38. doi: 10.15421/15201732
2. Книш С.В. Удосконалення публічного управління сферою охорони здоров'я в Україні: аналіз реформи та європерспективи. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 1. С. 54–59.
3. Миколенко О.М. Ефективність публічного управління в сфері охорони здоров'я. *Правова держава*. 2019. № 35. С. 44–53. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.35.181346>
4. Ніколюк О.В. Бондар В.А., Цветкова Н.Ю. Напрями удосконалення системи публічного управління розвитком у сфері охорони здоров'я України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13. Вип. 3. С. 94–100. DOI: 10.15673/ie.v13i3.2137
5. Рябець Д.М. Концептуальні засади стратегічного управління сферою охорони здоров'я. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 2. С. 122–127. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-2-15>
6. Солоненко І., Сабліна Л., Єна Л. Сучасні та майбутні виклики для публічного управління у сфері охорони здоров'я. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України*. 2020. Вип. 2. С. 100–109. DOI 10.36.030/2664-3618-2020-2-100-109
7. Melnychenko O., Chovpan G., Udovychenko N., Muratov G., Kravchenko Zh., Rohova O., Kutuzyan Zh. The medical reform: realities and prospects for Ukraine. *Wiadomosci Lekarskie*. 2021. Vol. LXXIV. Issue 5. May. P. 1208–1212. DOI: 10.36740/WLek202105130
8. Melnychenko O., Nesterenko R., Kosilova O., Kravchenko Zh. Discussion of the essence of the concept of «Public administration of healthcare development». *Priority Areas of Science Research: The 10 st International scientific and practical conference, October 26–27, 2020. Washington. 2020. P. 28–32.*

REFERENCES:

1. Bakai A.Ye. (2017). Mizhvidomcha vzaiemodiia yak instrument publicnoho upravlinnia haluzziu okhorony zdorov'ya v Ukraini [Interagency cooperation as an instrument of public management of a healthcare field in Ukraine]. *Aspekty publicnoho upravlinnia [Public administration aspects]*. 5:10. 29–38 [in Ukrainian].
2. Knysh S.V. (2019). Udoskonalennia publicnoho upravlinnia sferoiu okhorony zdorov'ya v Ukraini: analiz reform ta yevroperspektyvy [Improving public health management in Ukraine: analysis of reforms and European perspectives]. *Aktual'ni problemy pravoznavstva [Aktual problems of Law]*. 1. 54–59 [in Ukrainian].
3. Mykolenko O.M. (2019). Efektyvnist' publicnoho upravlinnia v sferi okhorony zdorov'ya [Efficiency of public governance in a purview of health care]. *Pravova derzhava [Legal State]*. 35. 44–53 [in Ukrainian].
4. Nikoliuk O.V. Bondar V.A., Tsvetkova N.Yu. (2021). Napriamy udoskonalennia publicnoho upravlinnia rozvytkom u sferi okhorony zdorov'ya Ukrainy [Directions of improvement of the system of public management in healthcare development of Ukraine]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti [Economics of the Industry]*. 13:3. 94–100 [in Ukrainian].

5. Riabets'D.M. (2020). Kontseptual'ni zasady stratehichnoho upravlinnia sferoiu okhorony zdorov'ya [Conceptual principles of strategic management in the field of healthcare]. *Ukrains'kyi zhurnal prykladnoi ekonomiky [Ukrainian Journal of Applied Economics]*. 5:2. 122–127 [in Ukrainian].

6. Solonenko I. Sablina L., Yena L. (2020). Suchasni ta maibutni vyklyky publichnoho upravlinnia u sferi okhorony zdorov'ya [Current and future challenges of public health administration]. Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy [*Journal of research paper of the National academy for public administration under President of Ukraine*]. 2. 100–109 [in Ukrainian].

7. Melnychenko O., Chovpan G., Udovychenko N., Muratov G., Rohova O., Kravchenko Zh., Kutuzyan Zh. (2021) The medical reform: realities and prospects for Ukraine. *Wiadomosci Lekarskie. LXXIV:5.May*. 1208–1212 [in England].

8. Melnychenko O., Nesterenko R., Kosilova O., Kravchenko Zh. (2020). Discussion of the essence of the concept of «Public administration of healthcare development». *Priority Areas of Science Research: The 10 st International scientific and practical conference*. Washington. 28–32 [in England].
